

Bijbels onderwijzen

Drs. P.A. Zevenbergen

De VBSO bracht begin 2023 de methode Bijbels onderwijzen uit ten dienste van het onderwijs. Het is een handreiking aan docenten, leidinggevendenden en besturen. Zo gemakkelijk wordt gezegd dat de school onderwijs geeft op basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid. Maar hoe geeft de school daar 'handen en voeten' aan in deze tijd?

De onderwijspraktijk kan zo snel ontaarden in pragmatisme en het volgen van de algemene trend en wat te denken van de moderne maakbaarheidsgedachte. De dagelijkse praktijk mag niet losgemaakt worden van de eis van Gods Woord.

De schoonvader van Mozes, Jethro, gaf hem een wijze raad: 'En verklaar hun de instellingen en de wetten, en maak hun bekend den weg waarin zij wandelen zullen, en het werk dat zij doen zullen' (Exodus 18:20). Onze kanttekenaren verwijzen naar Psalm 103:7, 'Hij heeft Mozes Zijn wegen bekendgemaakt, de kinderen Israëls Zijn daden'. Onze vaders spraken over 'Zijn wegen' en 'Zijn daden'. Daar moest het volk in onderwezen worden. Zij schrijven verder ter toelichting 'Te weten in dewelke hij en het volk van Israël wandelen zouden' (Psalm 103:7/k.9). Mozes moest daarin wandelen, het volk eveneens. 'Wandelen' betekent er gedurig in bezig zijn. Wandelen betekent eveneens handelen. Wandelen en handelen naar de instellingen en wetten des Heeren.

Jethro vertolkte de opdracht voor Mozes. Die opdracht ligt er voor opvoeders: leerkrachten en ouders.

Geen terrein is neutraal, ook niet dat van opvoeding en onderwijs. Onderwijsgevendenden, leidinggevendenden, besturen, maar ook onze ouders moeten wandelen in en handelen naar de inzettingen en rechten van de Heere en ervoor zorgdragen dat de kinderen/leerlingen daarin wandelen en -naar handelen. Een Bijbelse opdracht. De methode *Bijbels onderwijzen* formuleert deze opdracht als 'een dure plicht, een hoge roeping, een grote verantwoordelijkheid, een onmogelijke taak'.

AANLEIDING

De methode *Bijbels onderwijzen* wordt voorafgegaan door een verantwoording van de aanleiding. De auteurs wijzen op de prioriteiten van de Onderwijsraad: de onderwijsprestaties en recht doen aan verschillen. De nadruk op zelfontplooiing en emancipatie zegt voldoende over het moderne mensbeeld. Burgerschapsvorming en diversiteit in seksualiteit zijn belangrijke beleidsterreinen van de overheid. Met al deze zaken krijgt het onderwijs te maken. Hoe reageert het onderwijs hier inhoudelijk op? Soms kiezen scholen voor een didactische aanpak die

ontleend is aan moderne psychologische inzichten die nauwelijks iets te maken hebben met het Bijbels mensbeeld. Het 'zomaar' overnemen van wat de overheid aan onderwijsvernieuwingen aandraagt, dient het Bijbels onderwijs niet. Dat gebeurde, zo heeft de heer R. Toes aangetoond in zijn proefschrift, in het verleden te veel.

'Wandelen betekent er gedurig in bezig zijn.'

Bijbels onderwijzen, waarin uitgangspunten overeenkomstig Gods Woord beschreven zijn, biedt aan leidinggevendenden en besturen de mogelijkheid vernieuwingen en ontwikkelingen te toetsen. Het Bijbels gedachtegoed moet het zuurdesem zijn van opvoeding en onderwijs. Het onderwijs moet er van doortrokken zijn. De uitgangspunten zijn tijdloos, naast de tijdgebonden aspecten van het onderwijs. Daarin volgt de methode dr. Toes, die in zijn boek *Geloof in onderwijs* het onderscheid maakt tussen tijdloos, tijdbetrokken en tijdskritisch reformatorisch onderwijs.

BETEKENIS

Wat is de betekenis van het Bijbels onderwijzen? Daar gaat de methode allereerst op in. Onderwijs kenmerkt zich altijd door een visie op de mens en de werkelijkheid van deze wereld. Neutraal onderwijs bestaat niet, ook al wordt het wel gesuggereerd. Onderwijs is niet hetzelfde als het presenteren van levensbeschouwingen waaruit een leerling dan zelf maar moet kiezen.

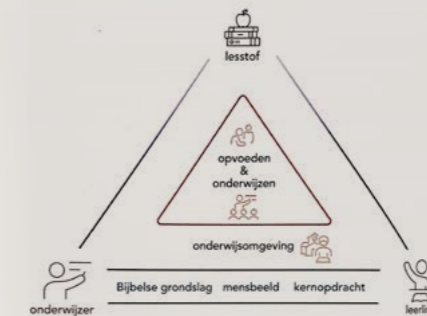
Bijbels onderwijzen formuleert het fundament. Terecht staat in de visie het Godsbeeld voorop. 'Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt, en door de Geest Zijns monds al hun heir' (Psalm 33:6). Alleen vanuit God als de Schepper is deze werkelijkheid te verklaren. De mens als pronkjuweel, werd door de zonde een schandvlek, maar door Christus, als de Weg, de Waarheid en het Leven, is verzoening te verkrijgen voor de grootste der zondaren. De visie op de mens en in het bijzonder op het kind, het gedoopte kind brengt de methode nauwgezet op grond van Gods Woord en de belijdenisgeschriften onder woorden. Ouders en leerkrachten zouden hier echt goed kennis van moeten nemen! Kinderen opvoeden en onderwijzen is een ernstige zaak. Op de Driestar betoogde de docent pedagogiek (B. Florijn): 'De opvoeding ligt primair bij de ouders en het onderwijs bij de school.'

Natuurlijk ligt de opvoeding deels bij de school, maar helder moet zijn en blijven dat de ouders de eerstverantwoordelijken zijn. Van uitbesteding kan geen sprake zijn. De verhouding tussen opvoeding en onderwijs komt evenwichtig in deze methode aan de orde.

HET MODEL

Leidend in het model zijn de woorden uit Spreuken 22:6: 'Leer de jongen de eerste beginselen, naar de eis zijns wegs; als hij ook oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken.' Daar gaat het over de opdracht (leer),

de persoon die onderwezen wordt (de jongen) en wat geleerd moet worden (de eerste beginselen). Die onderdelen worden in de methode uitgewerkt in de pedagogische driehoek, ontleend aan de hoogleeraar J.D. Imelman, die het standpunt huldigde: vorming kan niet zonder zelfvorming. Daarmee sloot hij aan op de seculiere Bildungstheorie. Het uitgedachte instrument, de pedagogische driehoek, is echter prima in te vullen vanuit het Bijbelse kader. De onderwijzer en de leerling ontmoeten elkaar in de lesstof. Die ontmoeting

kent een fundament en vindt plaats in de onderwijsomgeving. Relatie is een kernwoord voor het onderwijs. De ontmoeting tussen de onderwijzer en de leerling kan niet buiten de relatie.

UITGANGSPUNTEN

Bijbels onderwijzen bespreekt de onderwijzer, leerling, lesstof, het opvoeden, het onderwijzen en de onderwijsomgeving. Elk hoofdstuk begint met een korte theoretische intro. Dan volgt een uitwerking per uitgangspunt. Geprobeerd is die uitwerking zo praktisch mogelijk te maken. 33 uitgangspunten zijn verwerkt in deze hoofdstukken. Passende Bijbelteksten, citaten van pedagogen en enkele voorbeelden uit de praktijk zijn te vinden in de zes hoofdstukken. De uitgangspunten vragen stuk voor stuk om een grondige bezinning. Het eerste uitgangspunt luidt: 'De onderwijzer dient door genade Christus te volgen en te leven vanuit Zijn Woord.' Paulus kon getuigen:

'Weest mijn navolgers, gelijkertijds ook ik van Christus' (1 Kor. 11:1). Dat houdt leerkrachten en opvoeders een indringende spiegel voor. Daarmee hangt natuurlijk samen het uitgangspunt: 'De onderwijzer is een Bijbelgetrouw identificatiefiguur.' Een citaat van Jacobus Fruytier ondersteunt dat uitgangspunt: 'Behoorden niet de meesters en meesteressen van de jeugd voorbeelden te zijn van alle Christelijke deugden?' Het uitgangspunt 'De onderwijzer heeft een lerende houding' is veelzeggend. Zeer lezenswaardig is het citaat van H. Bavinck: 'Hoe beter de onderwijzer thuis is in zijn vak en het verband daarvan met andere vakken doorziet, des te meer zal hij in zijn onderwijs de organische eenheid tot haar recht doen komen en harmonie brengen in de voorstellingen van het kind.' Een kind is niet gebaat bij een onderwijzer of onderwijzeres met 'postzegelkennis', dat wil zeggen: een leerkracht die de verbanden niet ziet. Een spannend uitgangspunt is: 'De leerling leert steeds meer verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen ontwikkeling.' Een prachtig citaat van Langeveld wijst op de verinnerlijking van normen en waarden ten behoeve van de weg naar de volwassenheid.

BESPREKEN

Bijbels onderwijzen biedt een schat aan verantwoord bezinningsmateriaal ten behoeve van leerkrachten, bestuurders en ook van ouders. Bijbelse fundering kan plaatsvinden door de teksten met kanttekening grondig te bestuderen. Dat is nodig! De citaten zetten onderwijsgevendenden en opvoeders op het spoor van een rijke traditie van pedagogen. Boeken opzoeken. Boeken lezen! Kennisneming daarvan is ook zo nodig! Het gesprek over beide aangaan werkt uiteindelijk verrijkend voor het kind. De VBSO leverde een fundamentele bijdrage aan de toerusting binnen het reformatorisch onderwijs. ♦